

Entrevista a Enric Casasses

“La literatura, la pintura, la música... tenen moltíssimes regles, però no n’hi ha cap que sigui obligatòria”

Xènia Bussé

En el vídeo que Òmnium va enregistrar quan se li va comunicar que havia estat guardonat amb el Premi d’Honor de les Lletres Catalanes, Enric Casasses exclamava, cap al final, “collons!”, quan Marcel Mauri li deia que el lliurament es faria al Palau de la Música, l’escenari habitual de la cerimònia. El Palau, indret solemne sempre, devia fer-li efecte, al poeta, per la rotunditat del lloc i el cas, però no pas perquè li fes cosa. Casasses ja tenia l’escenari del Palau una mica apamat per haver-hi actuat acompanyant Pascal Comelade el 2006, quan el músic nord-català hi va actuar per primer cop en solitari. I vet aquí que, enguany, Comelade, que ja no fa gires ni concerts, serà qui haurà acompanyat Casasses —juntament amb altres artistes— en la cerimònia oficial del Premi d’Honor, però no pas al Palau, sinó al Lliure del Mercat de les Flors el 22 de setembre, que la pandèmia no ha estat debades.

Si parlem de pujar als escenaris, Casasses hi té els genolls pelats, tant als dels països de parla catalana com també de l’estranger. Ja fa

moltes dècades, quan va començar a fer versos —que ves a saber quan devia ser el començament dels començaments—, algú li va dir que, al capdavall, a força de recitar els seus poemes inèdits, li acabaria creixent un escenari sota els peus. I així va ser. Publicar poemes sobre paper o enregistrats en un CD va venir temps després de tot d'anys escrivint i recitant per aquests mons de Déu. D'alguna edició que deu costar de trobar, dels anys setanta i vuitanta, dels seus primers títols, *La bragueta encallada* i *La cosa aquella*, publicat a editorial Druïda, de Maó, el 1982, passem a *La cosa aquella*, reeditada per Editorial Empúries el 1991. Aquell llibre i els recitals que se'n van anar enfilant van començar a eixamplar l'ona expansiva de Casasses, cosa que, entre altres conseqüències, va fer que rebés el premi de la Crítica de Serra d'Or el 1992. A partir d'aleshores, ja no va parar de publicar els seus versos en segells diversos: des de la Universitat de les Illes Balears, fins a 3 i 4, passant per Empúries, Proa, Cave Canis, Pagès Editors, Ediciones del Khan, Llibres del Segle, Edicions 62, Emboscall, Miquel Plana Editor, Cruïlla, Tinta invisible, Documenta Balear, Edicions de 1984, per dir-ne un grapat. Mentre que els llibres s'han anat publicant, els recitals no han parat mai: Casasses mateix ha escrit a *El nus la flor*, el darrer poemari: "I és que tot el que és viu és veu."

Les col·laboracions amb altres poetes, rapsodes, actors i músics s'han multiplicat i han aparegut fins a deu CD amb enregistraments com ara *La manera més salvatge* i *N'ix* amb Pascal Comelade, *Orbiten* amb Don Simon i Telefunken o *Tira-li l'alè* amb Triulet.

Per si no n'hi hagués prou, Casasses va escriure *La tonalitat de l'Infinit*, una cantata infantil amb música de Feliu Gasull i ha escrit dramaturgia, concretament *Do'm. Drama en tres actes* i el meravellós *Mondleg del perdó* que va publicar a Males Herbes.

Però l'efecte Casasses ha anat més enllà. No solament ha agomolat una pila de nous/joves poetes, sinó que s'ha dedicat a ressuscitar textos mig enterrats o perduts de les nostres lletres preparant-ne curoses edicions com les de Girbal Jaume i Juli Vallmitjana a Edicions de 1984, o la poc coneguda poesia de Víctor Català a la recent edició del *Llibre blanc* a Edicions Vitel·la.

Foto X.

Enric Casasses: “Com a emissor de l’art ho pots dir tot, aquí no hi caben llibres d’estil ni censure.”

Toca aquí citar també un dels textos darrers que li hem llegit: el pròleg de la recent traducció de la *Ilíada* d'Homer, feta per Pau Sabaté i publicada per Bernat Metge. En un paràgraf, Casasses diu unes coses que no tan sols parlen de l'obra europea més antiga, sinó també del tarannà artístic d'ell mateix: "Quan un artista agafa les formes, no de la seva època (quines són les formes de la meua època? ara d'aquí cent cinquanta anys t'ho dic), no, quan un artista agafa formes i maneres d'un moment anterior al seu i les passa pel seu alambí i inventa una cosa nova surten els ausiasos, els Bachs, els joansmirons, els homers. El jove grec, que ha escoltat bé la riquíssima tradició de poesia oral de cantors o cantussejadors d'heroïcitat i aventures d'homes i déus, n'agafa alguns trets de forma i d'estil, estilitzant-los, i els fa servir per aixecar una obra d'unes dimensions i una veritat com un temple."

En aquest fragment podríem dir que el poeta destil·la el seu mètode i la seva ideologia artística mentre parla d'artistes que han estat fonts seves, però aquest tarannà, aquesta manera de fer, la trobem al llarg de tota la seva obra. Casasses està en diàleg continu amb la nostra tradició literària, la del món i la del país, la de cada segle, la passa pel seu sedàs personal i n'extreu tot de grans de cereals diversos que germinen aquí i allà, en vers, en prosa, en aforismes, en articles. N'hi ha tants exemples que la cosa aniria més enllà del present paper, però aquí n'hi ha dos de mostra. En el sonet de "Sol, i de dol", que comença "Em plau, d'atzar, d'errar per les muralles", J.V. Foix escriu, al darrer vers: "M'exalta el nou, m'enamora el vell." Aquest vers, Casasses se'l beu i hi juga una mica i en treu el darrer vers del seu sonet "Ser o tot o res": "Entre esculls enrocades a l'Egeu:/ T'exalta el 9 i t'enamora el 10."

Un altre exemple, aquest cop sobre Josep Carner, un poeta que Casasses ha tractat molts cops. En un article publicat a l'*Avui* l'any 2000 trobem Casasses parlant de "Creació del poema", un poema en què Carner relata com, de la desolació total, de la fi del món i del silenci, en surt una veu petita, inesperada, la d'un muricec (un ratpenat) que comença a cantar. Diu Casasses, a l'article: "La història comença en una contrada fadada o morta 'on jo no era gens', diu el poeta, i tampoc no hi érem cap de nosaltres, i acaba quan ja 'era

el començament que començava'." En una sola frase sobre Carner hi ressonen els títols de dos poemaris casassians: *No hi érem* (1993) i *Començament dels començaments i ocasió de les ocasions* (1994). Etcètera.

Però tornem a l'ara. Què ha fet Enric Casasses mentre l'Honor no es feia oficial? No parar. Mentre em comenta que, un cop més, s'ha estat escarrassant per telèfon amb la producció d'un programa de televisió per intentar de fer-los entendre que reproduir i utilitzar poemes seus té un preu i que no poden pretendre que els escriptors i poetes ho facin tot de franc... etc. Mentre m'explica això, doncs, li demano què té a punt de caramel, quan la publicació i reedicions d'*El nus la flor* encara cuegen. Aquest seu darrer poemari va rebre la Lletra d'Or a la millor obra en llengua catalana l'any passat i el Premi de la Crítica de la poesia el 2019, que Casasses ja havia rebut el 1993 per *No hi érem*. *El nus la flor* és un volum que, més enllà de reproduir la llibreta on Casasses va anar escrivint, anotant i dibuixant-ho tot durant tres anys, va presentar-se com a CD i cicle de concerts, amb la música composta per Daniel Ariño i la veu de Casasses mateix que diu uns quants dels quaranta-cinc poemes musicats i també la veu de la soprano Maria Mauri.

—Després del *Nus*, tinc unes quantes coses escrites i que es poden publicar. Per començar tinc tres assagets en vers que trauré a les Edicions Poncianes. L'un, dedicat a Paganini; l'altre, al senyor Antoni Gaudí, que és un regalim de rodolins, i un tercer dedicat a la sardana *Amb el porró en fresc*, de Josep Blanch i Reynalt. Són tres assajos en un sol volum, una mica per l'estil del que ja vaig publicar sobre un poema de Maragall, "Soleiada". Tots en vers.

"Després tinc a punt un recull de poemes titulat *La policia irà de bòlit*, que podria dur el subtítol de *L'1 a 0 de l'1 d'octubre*, que és tot el que he escrit durant els anys 18 i 19. Hi ha molt de pamflet i molt d'altres coses, també.

—Ja fa temps que, a més d'escriure els poemes, en els volums que publiqués hi fas dibuixos de tota mena, amb text i sense text. Com que ja sé que t'agrada la

poesia de William Blake i hi has fet referència en diversos poemes de diferents llibres, et volia demanar si això que fas en els teus llibres publicats té algun lligam amb el que Blake feia en els seus, de volums, plens d'il·lustracions seves.

—Em sembla que Blake, a excepció de fabricar el paper, tota la resta d'un volum seu anava al seu càrrec. No solament escrivia els poemes i els il·lustrava i en feia gravats, sinó que ell mateix s'imprimia els volums amb el tòrcul, els enquadernava, els relligava. Blake era un poeta romàntic de classe baixa, proletari. Va començar fent gravadets per a enciclopèdies i va acabar aprenent tota mena de tècniques. En el seu cas, el conjunt de lletra i imatge agafa un sentit diferent del que seria després la poesia visual d'un Brossa, per exemple, o quan Joan Miró posava lletra en un dibuix. El que feia Blake s'assemblaria més al que va fer al segle XX, Kenneth Patchen. Jo intento fer una cosa, semblant, sí, segueixo aquest fil. Escric amb bolígraf o ploma i en una llibreta i no pas a l'ordinador, perquè m'agrada poder dibuixar alhora que escric, fer cal·ligrafies diferents. Ho trobo més ric, amb més possibilitats.

—El dibuix, el grafisme, són presents en els teus llibres d'altres maneres, també. De vegades, el que fas és dedicar versos a pintors com ara Kazimir Malèvitx. Ara recordo que ho fas a T'hi sé, per exemple, al poema “Quadro rosa en fondo rosa”.

—Sí, ho he fet. El cas és que fixar-se en els artistes plàstics, els pintors, t'enseny a mirar bé. Stella Hagemann, amb qui he col·laborat sovint, em va ensenyar a mirar d'aquesta manera. Hem de pensar que, a inicis del segle XX, els pintors es van posar al davant de totes les arts, anaven per davant de la filosofia, del pensament. L'abstracció de les arts plàstiques, en totes les seves variants, representa un trencament radical amb el món antic. La pintura ho va fer amb més força i empena que la música o la literatura. Les formes de l'art, els llenguatges, canvien i aporten coses noves al que en podríem dir el misteri del llegat, que és allò amb què ens trobem els artistes quan ens posem a fer una obra.

—Fa uns quants dies parlava, amb un amic, d'“En defensa de la poesia” de Shelley. Deia Shelley: “Els poetes no tan sols són els autors del llen-

guatge i la música, de la dansa, i arquitectura i escultura i pintura: són els que institueixen les lleis, i els fundadors de la societat civil, els inventors de les arts de la vida, els mestres que introdueixen amb una certa familiaritat la bellesa i la veritat." Tu com t'ho mires, això?

—Els invents venen de baix, del poble. El poder, l'únic que té són altaveus molt potents. L'art significa veritat. Lo guapo, la bellesa, si és mentida ja no és guapa. L'artista només ho és si és lliure, ningú t'obliga a ser-ho, tu t'agafes la llibertat de ser-ho. Com a emissor de l'art ho pots dir tot, aquí no hi caben llibres d'estil ni censures. La literatura, la pintura, la música... tenen moltíssimes regles, però no n'hi ha cap que sigui obligatòria. Aquesta és la lògica. No estem obligats a fer sonets ni tampoc a no fer-los.

—Per a Keats, la bellesa és veritat i la veritat és bellesa. Bécquer arriba a dir «poesia ets tu», que sembla potser una mica zen, però el cas és que «tu» és una cosa molt concreta i no té res a veure amb l'alteritat de què parlen els psicòlegs.

—*Salvar la llengua, la llengua com a fonament del país. Sovint, escriptors i filòlegs no coincideixen en quina llengua hem d'utilitzar, que si correcció per damunt de tot o, per contra, tibar les costures i buscar dreces noves.*

—Per salvar la llengua ens falta la columna vertebral, tenir un estat propi. L'estat on som ara ha anat sempre contra la nostra llengua. Estem envaïts des de fa molt de temps i l'invasor l'únic que vol és fer desaparèixer el català.

—*Durant el confinament per la pandèmia vas anar utilitzant el Twitter per penjar versos. Trobes que és un bon mitjà?*

—Sí, ho és. Si se m'acudia alguna cosa per dir, la deia en forma de poema. El Twitter és un lloc obert, qualsevol hi pot prendre part i hi penja el que vol. Potser un poema de tant en tant pot ajudar. Aquesta xarxa social té les seves particularitats, les seves coses bones. Però també les que no són tan bones: Twitter és com un riu, allò que un escriu un dia, ve la riuada i s'ho endú; l'endemà ja no hi és. Allò que vas llegir ahir, ja ha desaparegut. El que hem de tenir clar,

en aquest mitjà, és com ho farem per utilitzar-lo a favor nostre i que, a través d'aquest "riu", no ens colin la dictadura. Els de sempre intenten colar-la des de qualsevol lloc, a tota hora.

—*Durant aquest confinament d'hivern-primavera del 2020, has tingut la sensació que ens la colaven, la dictadura?*

—Espanya sempre ho intenta, no té al cap una altra cosa. Rodes de premsa amb militars per televisió, etc. Jo ho veia i m'imaginava aquell logo de la Marca España com un ferro roent que claven a la pell del vedell... És el mateix dir "Marca España" que "Viva la muerte". España és el país dels toreros, això ens ho repeteixen sovint. I està clar que ho és. I nosaltres som els vedells a qui han de marcar la pell amb el ferro roent.

"El que Espanya anomena la Transició va ser una continuació de la dictadura, un quedar-se a mig camí de la dictadura. I aquí estem.

—*A banda de la teva poesia, t'has dedicat a recuperar i editar poetes i escriptors, com ara Eduard Girbal Jaume i, també, els poemes de la Víctor Català, per citar-ne un parell. També t'has dedicat a la traducció. El 2010 vas rebre el Premi de la Crítica Serra d'Or per "El gobelet dels daus" de Max Jacob.*

—Sí, he traduït, per exemple, *Milton*, de William Blake. Però aquesta traducció que vaig fer per a Quaderns Crema el 2004 la vull refer del tot, no acaba d'estar bé. L'he de fer nova. Les traduccions s'han de revisar i quan veus que no acaben de funcionar, s'han de tornar a fer. Carles Riba va traduir l'*Odissea* dues vegades...

La conversa amb Enric Casasses, feta durant el confinament per telèfon i, per tant, no en les millors condicions per al gènere, ha estat, no obstant això, una estona, en què les paraules del Premi d'Honor han anat lliscant. L'acabem d'embastar quasi a tocar la fase 3 de la desescalada, també per telèfon. Repassem l'anterior conversa i ell aprofita per enviar fotografies i una propina per a la *Revista de Catalunya*: un inèdit seu. Aquí el deixem per als nostres lectors:

lluna a llorenç

quan surto de llorenç
del penedès la lluna
comença el seu ascens
vessant bona fortuna
amb un punt de tristor,
dos de cosa bonica
i tres d'una dolçor
que no sé com s'explica,
com d'algú que em mirés
de prop, mons a través.